

FCR YAYIN LTD.
Genel Yayın No | General Publication Number: 1685
FCR Sertifika no | Certificate Number: 46550
ISNI: 0000 0004 4657 1968
ROR ID: ror.org/00zznvq98

Alt Yayın | Imprint: Fecr
Yayın No | Publication Number: 1010

Kitap Adı: Küleynî ve Şii Düşünce Tarihindeki Yeri
Book Title: Kulayni and Its Place in the History of Shiite Thought
ISBN: 978-625-5576-65-1
DOI: doi.org/10.70458/fcr.9786255576651

Yazar | Author: Talip Tuğrul | orcid.org/0000-0002-2946-8948
Kurum | Institution: Muş Alparslan Üniversitesi
ROR ID: ror.org/009axq942

Yayın Türü | Publication Type: Kitap | Book - Monograph
Yayın Dili | Language: Türkçe | Turkish
Ebat | Dimensions: 16x24 cm
Baskı Sayısı | Edition: 1
Sayfa Sayısı | Pages: 330 (xii + 318)

Yayın Tarihi | Publication Date: Eylül | September 2025
Yayın Yeri | Place of Publication: Ankara, Türkiye
Kapak resmi | Cover image: Sare Hacer Tuğrul
Mizanpaj ve Kapak | Layout and Cover Design: FCR
Baskı ve Cilt | Printing and Binding: NY MATBAACILIK (Sertifika no: 50732)

Konu Kategorisi | Subject Categories

BIC: HRH - İslam: teoloji | Islam: theology
BISAC: RELO37050 - Şii İslam | Islam / Shi'a
THEMA: QRYX - Şii İslam | Shi'a Islam
LC Classification: BP193.3 - Şiilik, On İki İmamcılar (İmâmiyye) | Shi'ah, Twelver
DEWEY: 297.82 - Şiilik | Shi'a Islam
WoS Category: Religion | Din
WoS Citation Topics Meso: Religious Studies | Din Araştırmaları
WoS Citation Topics Micro: Islamic Theology & Shi'a Studies | İslam Teolojisi ve Şiilik Araştırmaları
Scopus Subject Areas: 1212 - Din ve Teoloji | Religious Studies

Atf Bilgisi | Cite as: Tuğrul, Talip. *Küleynî ve Şii Düşünce Tarihindeki Yeri*. Ankara: FCR Yayın Ltd., 2025.

© All rights reserved | FCR YAYIN LTD.

Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 06050
Altındağ-Ankara/TÜRKİYE • Tel: +90 (312) 310 08 60
www.fcr.com.tr • fcr@fcr.com.tr

Küleynî ve Şiî Düşünce Tarihindeki Yeri

Dr. Talip TUĞRUL

Ankara 2025

Yazar Hakkında | About the Author

Talip TUĞRUL

2000 yılında ise Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun oldu. 2006 yılında Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlahiyat Anabilim Dalı İslam Mezhepleri Tarihi Bilim Dalında *Tunceli Aleviliğinde İnanç ve İbadet (Sarı Saltık Ocağı Örneği)*, adlı teziyle yüksek lisansını bitirdi. 2025 yılında Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalında *Küleyni ve Şii Düşünce Tarihindeki Yeri*, isimli teziyle de doktorasını bitirdi. İslam Mezhepleri Tarihi, Şiilik, Alevilik ve Çağdaş İslami Akımlar alanlarında çalışmalarını sürdüren Tuğrul, evli ve iki çocuk babasıdır.

Çeşitli dergilerde makaleleri yayımlanmış olan Tuğrul'un yayınlanmış kitapları:

1. *Millî Görüş Hareketi Bibliyografyası*. Ankara: MGV Yayınları, 2018.
2. *Millî Görüş Hareketi'nin Temel Karakterleri*. Ankara: MGV Yayınları, 2019.
3. "Alevilikte Dedelik Kurumu ve Ocak Kültü". *İslam Düşüncesi Araştırmaları*. 453-481. Ankara: Araştırma Yayınları, 2019.
4. *Millî Görüş Hareketi ve İslâm Birliği*. Ankara: MGV Yayınları, 2020.
5. "Millî Görüş Hareketi ve İslâmcılık". *Türk Siyasi Hayatında Milli Görüş Hareketi ve Necmettin Erbakan*. ed. Mahmut Hakkı Akın vd. 433-458. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Yayınları, 2021.
6. *İlahiyat Araştırmalarında Veri Taraması: -Veri Tabanları, Kütüphaneler ve Atf Dizinleri-*. Ankara: Oku Okut Yayınları, 2021. (Doç. Dr. Harun Bekiroğlu ile birlikte).

Graduated from Selçuk University, Faculty of Theology, in 2000. In 2006, he completed his master's degree at Marmara University, Institute of Social Sciences, Department of Theology, Division of the History of Islamic Sects, with his thesis titled *Belief and Worship in Tunceli Alevism (The Case of the Sarı Saltık Ocak)*. In 2025, he earned his doctorate at Atatürk University, Institute of Social Sciences, Department of Basic Islamic Sciences, with his dissertation titled *Al-Kulayni and His Place in the History of Shi'i Thought*. Tuğrul continues his research in the fields of the History of Islamic Sects, Shi'ism, Alevism, and Contemporary Islamic Movements. He is married and the father of two children.

His articles have been published in various journals, and his published books include:

1. *Millî Görüş Hareketi Bibliyografyası*. Ankara: MGV Publications, 2018.
2. *Millî Görüş Hareketi'nin Temel Karakterleri*. Ankara: MGV Publications, 2019.
3. "Alevilikte Dedelik Kurumu ve Ocak Kültü". *İslam Düşüncesi Araştırmaları*. pp. 453–481. Ankara: Araştırma Publications, 2019.
4. *Millî Görüş Hareketi ve İslâm Birliği*. Ankara: MGV Publications, 2020.
5. "Millî Görüş Hareketi ve İslâmcılık". *Türk Siyasi Hayatında Milli Görüş Hareketi ve Necmettin Erbakan*. ed. Mahmut Hakkı Akın et al., pp. 433–458. Konya: Necmettin Erbakan University Publications, 2021.
6. *İlahiyat Araştırmalarında Veri Taraması: -Veri Tabanları, Kütüphaneler ve Atf Dizinleri-*. Ankara: Oku Okut Publications, 2021. (co-authored with Assoc. Prof. Dr. Harun Bekiroğlu).

Kitap Hakkında

Küleynî ve Şîf Düşünce Tarihindeki Yeri

İmâmiyye Şîası'nın teşekkülü açısından hicrî üçüncü asrın son yarısı oldukça belirleyici bir dönemeç olmuştur. Şîf iç farklılaşmanın temel kırılmaları bu dönemde yaşanmış ve yeni kodları inşa edilerek yola devam edilmiştir. Bu dönemde Şîf çevreler, “çocuk imamlar”, “gaybet” ve imamların sayısı gibi problemlerle hemhal olmuşlardır. Nazariyede bütünlük arayışı bu dönemin en önemli meselesi olmuş ve yeni bir kurgu ile çıkış yolları aranmıştır. Bu çalışmada Şîflik için travmatik olarak tasavvur edilebilecek bir zaman diliminde tarih sahnesine çıkan Kütüb-i Erbaa'nın ilki olan *el-Kâfî*'nin yazarı Muhammed b. Ya'kûb b. İshâk el-Küleynî (ö. 329/940-41) ve Şîf düşünceye olan etkisi incelenmiştir. Küleynî özelinde yapılan bu çalışmada, kişiler üzerinde derinleşme prensibi çerçevesinde öncelikli olarak Küleynî'nin doğduğu, fikirlerinin oluşumuna ve gelişimine etki eden çevre; sosyal, siyasî, ekonomik ve kültürel açıdan ele alınmaya çalışılmıştır. Küleynî'ye kadar olan Şîf düşünce tasvir edildikten sonra, Küleynî'nin hayatı, yaşadığı çevre, ilmî kişiliğine dair mâlûmat verilmiş, bize ulaşan tek eseri *el-Kâfî*'nin tanıtımı yapılmıştır. Akabinde Küleynî'ye yönelik övgü, yergi ve Küleynî etrafında özellikle son dönemde mezhep çatışmasının etkisiyle gündeme getirilen şüpheler üzerinde durulmuştur. Son olarak Küleynî'nin Şîf düşünce üzerindeki izlerinin takip edildiği bir bölüm açılarak, Küleynî'nin *el-Kâfî*'yi yazma amacı, Usûlîliğin yükseliş süreci sonrasında üzerine uygulanan karartma stratejisi ve Safevîler döneminde kazandığı otorite haline gelme süreci irdelenmiştir.

Bu çalışma neticesinde Küleynî gibi köşe taşı bir âlimin eseri aracılığıyla Şîf düşünceyi etkileyip şekillendirdiği; bu etkinin kendi dönemi ve sonraki süreçlerde Şîf-İmamî düşünceye ontolojik katkı sağladığı tespit edilmiştir. Çalışmada metin analizi yöntemi esas alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Şia; İmamiyye; İsnâaşeriyye; Küleynî; *el-Kâfî*; Şîi Hadis

About the Book

Kulayni and Its Place in the History of Shiite Thought

The latter half of the third century AH was a decisive turning point in the formation of the Imamiyyah Shi'a. The fundamental fractures of Shiite internal differentiation occurred during this period, and the journey continued with the construction of new codes. During this period, Shiite circles grappled with problems such as "child imams," "occultation," and the number of imams. The search for unity in theory became the most important issue of this period, and ways out were sought with a new construct. This study examines Muhammad b. Ya'kûb b. Ishaq al-Kulayni (d. 329/940-41), author of *al-Kâfi*, the first of the *Kütüb-i Erbaa* to appear on the historical stage during what could be considered a traumatic period for Shiism, and his influence on Shiite thought. In this study, which focuses on Kulayni, the environment in which Kulayni was born and which influenced the formation and development of his ideas was examined primarily within the framework of the principle of deepening, from social, political, economic, and cultural perspectives. After describing Shiite thought up to Küleynî, information was provided about Küleynî's life, the environment in which he lived, and his scholarly personality, and his only surviving work, *al-Kâfi*, was introduced. Subsequently, the study focuses on the praise and criticism directed at Küleynî, as well as the doubts raised around him, particularly in recent times due to the influence of sectarian conflict. Finally, a section is opened in which the traces of Kulayni on Shiite thought are followed, and Kulayni's purpose in writing *al-Kâfi*, the strategy of obscuring him after the rise of Usuliism, and the process of his gaining authority during the Safavid period are examined.

As a result of this study, it has been determined that Shiite thought was influenced and shaped through the work of a cornerstone scholar such as Kulayni, and that this influence contributed ontologically to Shiite-Imami thought during his own period and in subsequent periods. The study was based on the method of textual analysis.

Keywords: Shia; Imamiyya; Ithnaasheriyya; Kuleyni; *al-Kâfi*, Shia Hadith

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR DİZİNİ	ix
TABLolar DİZİNİ	x
HARİTALAR DİZİNİ	x
FOTOĞRAFLAR DİZİNİ	x
ÖN SÖZ	xi
GİRİŞ	1
I. Konu, Metot, Kaynaklar ve Kavramsal Çerçeve	6
A. Konu ve Metot	6
1. Araştırmanın Konusu, Önemi ve Amacı	6
2. Araştırmanın Metodu	8
B. Kaynaklar	12
C. Kavramsal Çerçeve	33
BİRİNCİ BÖLÜM	
HİCRÎ DÖRDÜNCÜ ASRA KADAR Şİİ DÜŞÜNCENİN SERÜVENİ	49
1.1. Hicrî Birinci Asırda Ehl-i Beyt Taraftarlığı ve İlk Şîî Eğilimler	49
1.1.1. Ali-Ehl-i Beyt Taraftarlığı/Siyasî Şîîlik	49
1.1.2. İlk Şîî Olaylar ve Fikirler	56
1.2. Hicrî İkinci Asırda Şîa ve İmâmet Nazariyyesinin Ortaya Çıkışı	65
1.2.1. İmâmet Nazariyyesinin Teşekkül Süreci	65
1.2.2. İmâmet Nazariyyesinin Delilleri ve Değerlendirilmesi	70
1.3. Hicrî Üçüncü Asırda Şîa ve Gaybet İnançının Oluşumu	72
1.4. Hicrî Dördüncü Asırda Şîî Düşüncenin Yapısı	77
İKİNCİ BÖLÜM	
KÜLEYNÎ'NİN HAYATI, YAŞADIĞI ÇEVRE, İLMÎ KİŞİLİĞİ VE <i>EL-KÂFÎ</i> ADLI ESERİ	83
2.1. Küleynî'nin Hayatı	83
2.1.1. İsmi, Lakapları ve Künyesi	83
2.1.2. Ailesi	92
2.1.3. Doğumu ve Yaşadığı Yerler	94
2.1.4. Vefatı ve Kabri	98
2.2. Küleynî'nin Yaşadığı Çevre ve Şîî Düşünce	103
2.2.1. Rey Şehri ve Tarihi	104
2.2.2. Rey Şehri'nin Kültürel Durumu ve Şîî Düşünce	107
2.2.3. Bağdat Şehri ve Tarihi	115
2.2.4. Bağdat Şehri'nin Kültürel Durumu ve Şîî Düşünce	120
2.3. Küleynî'nin İlmî Kişiliği	130
2.3.1. Eğitim Hayatı ve Hocaları	130
2.3.2. Talebeleri	138
2.3.3. Eserleri	142

2.4. Küleynî'nin <i>el-Kâfî</i> Adlı Eseri	146
2.4.1. <i>el-Kâfî</i> 'nin Yapısı ve Özellikleri	146
2.4.2. <i>el-Kâfî</i> 'nin İsmi	150
2.4.3. <i>el-Kâfî</i> 'nin Kısımları ve Bölümleri	152
2.4.4. <i>el-Kâfî</i> 'nin Kaynakları	164
2.4.4.1. Asıllar	165
2.4.4.2. Diğer Kaynakları	169
2.4.5. <i>el-Kâfî</i> ve Küleynî Üzerine Yapılan Çalışmalar	173
2.4.5.1. <i>el-Kâfî</i> 'nin Yazma Nüshaları	174
2.4.5.2. <i>el-Kâfî</i> 'nin Matbu Baskıları	178
2.4.5.3. <i>el-Kâfî</i> 'nin Şerhleri	180
2.4.5.4. <i>el-Kâfî</i> 'nin Hâşiye ve Ta'likleri	185
2.4.5.5. <i>el-Kâfî</i> 'nin Muhtasarlari	187
2.4.5.6. <i>el-Kâfî</i> 'nin Tahkikleri	188
2.4.5.7. <i>el-Kâfî</i> 'nin Fihristleri	189
2.4.5.8. <i>el-Kâfî</i> 'nin Müstedrekleri	191
2.4.5.9. <i>el-Kâfî</i> 'nin Tercümeleleri	191
2.4.5.10. <i>el-Kâfî</i> ve Küleynî Üzerine Yapılan Diğer Çalışmalar	192

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KÜLEYNÎ'NİN Şİİ DÜŞÜNCEYE ETKİLERİ

3.1. Küleynî'ye ve <i>el-Kâfî</i> 'ye Yönelik Değerlendirmeler	203
3.1.1. Küleynî'ye ve <i>el-Kâfî</i> 'ye Yönelik Övgüler	203
3.1.2. Küleynî'ye ve <i>el-Kâfî</i> 'ye Yönelik Eleştiriler	208
3.1.3. Küleynî'ye ve <i>el-Kâfî</i> 'ye Yönelik Çağdaş Şüpheler	216
3.2. Küleynî'nin <i>el-Kâfî</i> 'yi Yazma Amacı, Gaybet İnancı ve On İki İmam Nazariyesi	224
3.2.1. Küleynî ve Gaybet İnancı	229
3.2.2. Şiî Literatürde On İki İmam Rivayetleri	236
3.2.3. Küleynî ve On İki İmam Nazariyesi	240
3.3. Küleynî'nin Şiî Düşüncedeki Aklileşmeye Etkisi	246
3.3.1. Şiî-İmâmî Düşüncesinin Naklî Tabiatı	246
3.3.2. Küleynî ve Aklileşme	252
3.4. Küleynî'nin Şiî Düşüncedeki Otoritesini Kazanması Süreci	254
3.4.1. Küleynî'nin Otoritesini Kazanma Süreci ve Şiî İç Farklılaşma	254
3.4.2. Küleynî'nin Otoritesini Kazanmasında Safevîler Sonrası Etki	261

SONUÇ

KAYNAKÇA

EKLER

DİZİN

265
273
305
313

KISALTMALAR DİZİNİ

a.s.	: Aleyhi's-selam
b.	: Bin (oğul)
Bkz.	: Bakınız
Çev.	: Çeviren
Der.	: Derleyen
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
Ed.	: Editör
h.ş.	: Hicrî Şemsî
Haz.	: Hazırlayan
İFAV	: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı
İSAM	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi
Krş.	: Karşılaştırınız
Not.	: Notlandıran
Nşr.	: Neşreden
ö.	: Ölümü
r.a.	: Radıyallahu anh
r.h.	: Rahimehullah, Rahmetullahi aleyh
s.a.a.	: Sallallahu aleyhi ve âlihî
s.a.v.	: Sallallahu aleyhi ve selem
Sdlş.	: Sadeleştiren
t.y.	: Baskı tarihi yok
Tak.	: Takdim
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
Thk.	: Tahkik eden
Tlk.	: Ta'lik eden
Tsh.	: Tashih eden
vd.	: Ve diğerleri
y.y.	: Yayınevi yok, yayın yeri yok
Yay.	: Yayınları, Yayıncılık
Yay. Haz.	: Yayına Hazırlayan

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. el-Usûl mine'l-Kâfi; Kitap, Bâb ve Hadis Sayıları	154
Tablo 2. Furû' mine'l-Kâfi; Kitap, Bâb ve Hadis Sayıları	154
Tablo 3. er-Ravza mine'l-Kâfi; Kitap, Bâb ve Hadis Sayıları	156

HARİTALAR DİZİNİ

Harita 1. Küleyn Köyü, Rey/İran	87
Harita 2. Ya'kûb b. İshâk el-Küleynî Kabri. Küleyn Köyü, Rey/İran	94
Harita 3. Küleynî'nin yaşadığı ve ilmî amaçlarla uğradığı şehirler	98

FOTOĞRAFLAR DİZİNİ

Fotoğraf 1. Ya'kûb b. İshâk el-Küleynî Kabri. Küleyn Köyü, Rey/İran	94
Fotoğraf 2. Muhammed b. Ya'kûb el-Küleynî'nin Türbesi. Bağdat/İrak	103

ÖN SÖZ

Ülkemizde Şîilikle ilgili araştırmalar 1979 yılında İnan'da gerçekleşen devrim sonrasında artış göstermiştir. Günümüz İslâm dünyasında mezhep çatışmalarının artması, mezheplerin siyasî-itikadî zümreleşme hareketleri olmalarının ötesinde uluslararası bir meseleye dönüşmesi ve Sünnî-Şîî, Selefi-Sûfi, gelenekçi-modernist kategorilerinin oluşması ve bunların sosyal-siyasî yönlerinin keskin etkileri, İslam Mezhepleri Tarihi alanına ve etrafındaki konulara ilgiyi artırmıştır. Ümidimiz bu gibi hususlarda ilmî araştırmaların başvuru noktası olması, yolumuzu aydınlatmada ilmin bir mihenk noktası olarak kabul edilmesidir.

İtikadî ve siyasî mezhep ayrılıkları, çatışmaları ve reddiye takdimâtı on beş asırlık İslâm tarihinde var olagelmıştır. Bundan sonra da varlığını koruyacaktır. Ancak modernitenin etkileyciliği ve küresel güçlerin İslâm dünyasındaki mezhep meselesini bir fırsata dönüştürmeye çalışması çağımızda, keskin bir evrilmenin muhtemel olduğunu göstermektedir.

Şîa ile Ehl-i Sünnet arasındaki asıl ayrışma nedeni, dinin aktarıcılığı hususunda kimin otorite olması gerektiğine yönelik arayışlardır. Ehl-i Sünnet, Hz. Peygamber (s.a.v.) sonrası dinî hususlarda sahabeyi otorite kabul ederken, Şîilik bu otoriteyi Şîî nazariyedeki "Ehl-i Beyt" imamlarına has kılmaktadır. İşte bu zihniyet ayrılığı zamanla farklı hadis edebiyatlarının oluşmasına, akabinde de farklı hadis metodolojilerinin meydana gelmesine neden olmuştur. Biz bu çalışmada Şîî hadis edebiyatında önemli bir yere sahip olan, *Kütüb-i Erbaa* olarak bilinen eserlerin ilki ve en önemlisi olarak görülen *el-Kâfî*'nin yazarı Sikatü'l-İslâm Ebû Ca'fer Muhammed b. Ya'kûb b. İshâk el-Küleynî er-Râzî (ö. 329/940-41)'yi ve Şîî düşünce üzerindeki etkilerini incelemeyi hedeflemiş bulunuyoruz. Ehl-i Sünnet-Şîa ayrımında otorite meselesi, Kur'ân yorumlarının ve hadislerin/rivayetlerin merkeze yerleşmesine sebep olmuştur. Bu olgu da doğal olarak Şîî hadis edebiyatının en önemli eserini telif eden Küleynî'nin Şîî düşünce geleneğinde otorite olarak zirveye yerleşmesi sonucunu doğurmuştur.

Küleynî ve Şîî Düşünce Tarihindeki Yeri başlığını taşıyan çalışmamız, bir giriş, üç bölümden ve sonuçtan oluşmaktadır. Giriş bölümünde, konuyla ilgili hazırlayıcı bilgiler sunulmuş, akabinde araştırmamızın metodu, kaynakları ve kavramsal çerçevesi etrafında bilgileri verilmiştir. Birinci bölümde, Küleynî'ye kadar Şîî düşüncenin serencamı aktarılmış, her bir yüzyılda vücuda gelen Şîî fikirler üzerine durulmuştur. Siyasî Şîilik, ilk Şîî fikirler, imâmet nazariyesinin ortaya çıkışı, gaybet inancı ve son olarak Şîa içerisindeki düşünce mecraları olan Ahbârîlik ve Usûlîlik hakkında bilgi verilmiştir.

İkinci bölümde, Küleynî'nin hayatı, yaşadığı çevre ve ilmî kişiliği gibi konular ayrıntılarıyla işlenmiştir. Bu bölümde Küleynî'nin hayatı, ailesi, yaşadığı çevreler olan Rey ve Bağdat ve oralardaki Şîî düşüncenin durumu; Küleynî'nin ilmî kişiliği bağlamında eğitim hayatı, hocaları ve talebeleri üzerine durulmuş, eserlerinin tanıtımı yapılmıştır. Akabinde müellifimizin elde bulunan tek eseri *el-Kâfî*'nin ismi, yapısal özellikleri, kısım ve bölümleri, kaynakları ile *el-Kâfî* üzerine yapılan çalışmalar, hakkında ayrıntılı bilgiler verilmiştir.

Çalışmamızın temel amaçları üzerine yoğunlaştığımız üçüncü bölümde ise, Küleynî'ye ve *el-Kâfî*'ye yönelik övgüler, eleştiriler ve modern dönemde ortaya atılan şüpheler üzerinde durulmuştur. Akabinde *el-Kâfî*'nin tedvin amacı çerçevesinde, *el-Kâfî*'deki gaybet inancı işlenmiştir. Daha sonra Şîî literatürde on iki imam rivayetleri ve Küleynî ile onun on iki imam nazariyesi yaptığı katkı ele alınmıştır. Daha sonra ise Şîî-İmâmî düşüncesinin naklî tabiatı, Küleynî'nin Şîî düşüncenin aklileşmesine katkısı ve Küleynî'nin otoritesini kazanma süreci ile konunun Safevîler dönemiyle bağlantısı tartışılmış, Küleynî'nin Şîî düşünce üzerindeki etkileri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Sonuç kısmında ise araştırma neticesindeki tespit ve bulgular ifade edilmiştir.

Bu çalışmam boyunca vaktini ve pek kıymetli katkılarını benden esirgemeyen, değerli tez danışman hocam Prof. Dr. Hanifi Şahin'e; doktora eğitimimin başından itibaren ilgi ve alakasını daima gördüğüm değerli hocam Prof. Dr. Sayın Dalakıran'a; İslam Mezhepleri Tarihi disiplini çerçevesinde, birçok problemi çözmede katkı sağlayan, saygıdeğer hocam Prof. Dr. Mehmet Zeki İşcan'a; araştırmamıza, konunun İslam Tarihi disipliniyle ilgisi çerçevesinde katkılar sağlayan, Prof. Dr. Muhammet Hanefi Palabıyık'a; tezimizin jüri üyeliğini yapıp önemli değerlendirmelerde bulunan, Prof. Dr. Cemil Hakyemez'e; çalışmamızı bünyesinde sürdürdüğümüz Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü emektarlarına; İran ziyaretlerim sırasında yardımlarını esirgemeyen yetkililere ve hocalara, zengin kütüphanelerinden ve birimlerinden yararlandığım TDV İSAM çalışanlarına; tahsil hayatım boyunca beni destekleyen kıymetli aileme ve dostlarıma, son olarak çalışmamızı kitaplaştıran Fecr Yayınları'na teşekkürü borç bilirim.

Talip TUĞRUL
Muş 2025